

TOIMENPIDEALOITE 203/2001 vp

Palomiesten eläkeiän alentaminen

Eduskunnalle

Kuntasektorilla siirryttiin vuonna 1989 joustavaan eläkeikäjärjestelmään, jossa yksilöllisen varhaiseläkkeen ikäraja oli 55 vuotta. Ammatillisista eläkeikärajoista luovuttiin. Uudistus ei koskenut tuolloin mitään ryhmää erityisesti, kuten palomiehiä. Palomiehiä edustavat ammattiliitot katsoivat vuonna 1989, ettei muutos olisi palomiesten kannalta merkittävä, koska palomiehen ammatillinen eläkeikä oli tuolloin 55 vuotta ja koska yksilöllisen varhaiseläkkeen myöntämiskriteereissä edellytettiin palomiesten erityisten työolosuhteiden huomioon ottamista. Jotta ammatillisten eläkeikien poistamiselle ei olisi taannehtivaa vaikutusta niihin, jotka olivat uudistuksen voimaan tullessa alennettujen eläkeikien piirissä, annettiin näille henkilöille peruuttamaton valintaoikeus vanhan ja uuden järjestelmän välillä. Tämä tarkoitti käytännössä sitä, että vanhan ammattikohtaisen eläkeikäjärjestelmän valinneilla ei ole mahdollisuutta varhaiseläkkeeseen (kuten yksilöllinen varhaiseläke, varhennettu vanhuuseläke ja osa-aikaeläke). Peruuttamaton valintaoikeus vahvistettiin vielä tulopoliittisessa sopimuksessa vuonna 1992.

Sittemmin yksilöllisen varhaiseläkkeen ikäraja on nostettu 60 vuoteen, joka jo sekin on aivan liian korkea ikä palomiehen työhön, kuten Työterveyslaitoksen tutkimuksista käy selvästi ilmi. Kuntasektorin vuoden 1995 alussa voimaan tullessa eläkeuudistuksessa kuntien työntekijöiden vanhuuseläkeikää nostettiin kahdella vuodella, 63:sta 65:een. Samalla valintaoikeuttaan 55 vuoden ammatilliseen eläkeikään käyttäneiden valinnan peruuttamattomuus poistettiin. Oikeut-

ta varhaiseläkkeeseen ei kuitenkaan samalla palautettu. Palomiehille laskettiin uusi ns. painotettu eläkeikä, joka saattoi nostaa valintaoikeutettujen eläkeiän lähes kymmenellä vuodella. Näin toimittiin, vaikka sosiaali- ja terveystieteiden piti oikeusturvaväyistä asianmukaisena ja välttämättömänä, ettei yksittäistapauksissa synny kohtuuttoman suuria eläkeiän nousuja.

Tällä hetkellä on nähtävissä Kuntien Eläkevakuutuksen (KEVA) antaneen päättäjille osin virheellistä tietoa päätöksen seurauksista. KEVA:n mukaan "ehdotettu muutos ei sinänsä vaikuttaisi eläketurvan tasoon ja sen merkitys on muulloinkin, varhaiseläkejärjestelmän etuudet huomioon ottaen, arvioitava vähäiseksi. Vaikka ehdotettua muutosta voidaan pitää taannehtivasti vaikuttavana, se voitaneen säätää tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä sen vähäisen vaikutuksen ja kaukaisen toteuttamisajankohdan antaman pitkän varautumismahdollisuuden vuoksi." Ennen 1.1.1947 syntyneet henkilöt suojattiin, mutta sen jälkeen syntynyt henkilö voi olla jo 54-vuotias ja hänen eläkeikänsä mikä tahansa, jopa 63—65 vuotta. Vuonna 2002 hän täyttää 55 vuotta, vuonna 2007 60 vuotta ja vuonna 2012 65 vuotta. Muutokset eivät siis tapahdu kaukaisessa tulevaisuudessa, kuten KEVA väitti. Lisäksi valintaoikeutetuille on KEVA:n taholta annettu väärin laskettuja eläkeikäjä. Miten voi olettaa, että valintaoikeutetut ovat olleet valintaa tehdessään perillä valintansa seurauksista, kun ei Kuntien Eläkevakuutuksessakaan niitä ole osattu oikein laskea?

Valtioneuvoston 3.1.1985 asettama eläkeikäkomitea piti tärkeänä, että uudet säännökset kos-

kisivat koko julkista sektoria. Kuitenkin valtion puolella valintaoikeus säilyi valtion eläkelaiassa sellaisena kuin se oli 1.7.1989 alkaen. Lisäksi valtion puolelle jäi useita ammatillisia alempia eläkeikä (Suomen Kuntaliitto 20.10.1998 "Palo- ja pelastushenkilöstön työoloja, työn erityistä luonnetta ja eläketurvaa selvittävän työryhmän raportti"). Raportin mukaan Suomessa palomiehillä on koko EU:n jäsenmaiden korkein eläkeikä. Raportissa todetaan, että "uudelleensijoitus, koulutus ja kuntoutus eivät ratkaise kokonaan palohenkilöstön eläkeiän noususta aiheutuvia ongelmia, vaan se vaatii myös eläkepoliittisia toimia". On selvää, että työtehtävien ja -olosuhteiden kehittäminen sekä työaika- ja palkkausjärjestelmän uusiminen eivät millään tavalla poista ylikäisen palomiehen ongelmia.

Voi vain kysyä, onko eläkeiän nosto sillä lailla kohtuullinen kuin eduskunta lakia säätäessään edellytti. Palomiesten eläkeiän ollessa 55 vuotta vuosittain jäi eläkkeelle noin 100 palomiestä ja jo tuolloin 40 % heistä työkyvyttömyyseläkkeelle. Palomiesten keski-ikä on nyt yli 40 vuotta ja nousee koko ajan. Tilanne on johtanut siihen, että palomiehillä on yhä enemmän työrajoitteita ja pitkäaikaissairauksia. Yhä harvemmat tekevät yhä suuremman työmäärän ja joutuvat ottamaan yhä isompia riskejä, koska työvuorojen vahvuudet ovat pieniä ja useimmiten savusukelluksessa turvaparit puuttuvat. Valtiovalta on siirtänyt vastuun työturvallisuuslain noudattamisesta työntekijän esimiehelle ja työntekijälle. Joka kerta palo-esimiehen lähettäessä ikääntyneen palomiehen palo- ja pelastustehtäviin hänen on mietittävä, selviääkö tämä tehtävästä, ja myös palomiehen on arvioitava oma toimintakykynsä. Korkean työmoraaalin johdosta palomiehet eivät vielä ole käyttäneet työturvallisuuslain mukaista oikeutta kieltäytyä vaarallisesta työstä.

Pääministeri Paavo Lipponen kirjoitti (27.10.1995) Helsingin Palomiesyhdistys KTV ry:n pääluottamusmiehelle seuraavaa: "Palomiesten eläkeiän nosto on tapahtunut tosiasia. Syntyneen tilanteen takia on aiheellista selvittää periaatteellisesti ja luotettavasti ikääntyvien palomiesten mahdollisuudet selviytyä työn fyysisistä ja psyykkisistä vaatimuksista. Sen jälkeen

voidaan arvioida, onko näin korkea eläkeikä työn luonne huomioiden mahdollinen ja mitä vaihtoehtoja tilanteen korjaamiseksi on tarjolla." Sisäasiainministeriön pelastusylijohtaja Pentti Partanen on vastikään puuttunut eläkeikää koskevaan keskusteluun ja katsonut, että 65 vuoden eläkeikä on palomiehen työn luonne ja vaativuus huomioon ottaen liian korkea.

Periaatteelliset selvitykset on tehnyt YK:n kansainvälinen työjärjestö ILO, jonka laajoissa kansainvälisissä kolmikantakokouksissa tehdyt suositukset edustavat parhainta käytettävissä olevaa tietämystä. Sen palontorjuntahenkilöstön työsuhte- ja työehtoja koskevan yhteiskokouksen pohjaraportissa todetaan, että palomiehillä tulisi olla oikeus täyteen eläkkeeseen huomattavasti alhaisemmassa iässä kuin muilla julkisen sektorin työntekijöillä eikä heitä tulisi vaatia työskentelemään yli 55-vuotiaana lukuun ottamatta päällystää, joka ei osallistu päivittäiseen operatiiviseen toimintaan. ILO:n suosituksen mukaan (JMFFP/1990/12): "Koska palomiehen ammatti on erityisen raskas, olisi syytä harkita maan olosuhteiden ja käytännön mukaisesti sitä, että palomiehet olisivat oikeutettuja täyteen eläkkeeseen merkittävästi nuorempina kuin useimmat muut työntekijät. Palomiehiä ei tulisi koskaan velvoittaa työskentelemään tätä eläkeikää kauemmin. Olisi syytä harkita maan olosuhteiden ja käytännön mukaisesti sitä, että tietyn palvelusvuosien määrän täyttäneet palomiehet voisivat halutessaan jäädä varhaiseläkkeelle ja saisivat asianmukaiset eläke-edut." Miten kuvitellaan kehitysmaiden noudattavan ILO:n suosituksia, jos Suomi yhtenä YK:n rikkaimmista jäsenvaltioista ei anne niille arvoa?

Palomiesten työolosuhteita ja työkykyä on selvittänyt Työterveyslaitos, jonka tutkimuksissa todetaan, että jo yli neljäkymmentävuotiaalla palomiehellä on vaikeuksia selvitä kaikista työtehtävistään omaa, työparinsa ja pelastettavan turvallisuutta vaarantamatta. Työterveyslaitoksen tutkijat professori Veikko Louhevaara ja erikoistutkija Raija Ilmarinen toteavat raportissaan "Pelastajan toiminta- ja työkyky", että fyysisen työkyvyn ylläpitäminen alkaa olla keskimäärin ongelmallista ikääntyvillä eli yli 45-vuotiailla palo-

miehillä. He arvioivat, että yli 55-vuotiaista palomiestä korkeintaan yksi tuhannesta voi selviytyä ylikuormittumatta ja terveyttään vaarantamatta vaativista savu- tai kaasusukellustilanteista. Palomiesten työn raskautta kuvaa myös se, että Saksassa palomies kuolee keskimäärin 65,2-vuotiaana (Die Welt -lehti 8.4.1998).

Palomiesten eläkeiän nosto on heikentänyt myös väestönsuojeluvalmiutta, koska sen seurauksena ei muodostu ammattitaitoista reserviä väestönsuojeluorganisaatioon poikkeusolojen tehtäviin. Palomiesten eläkeiän nosto on edellä kerrotuilla perusteilla ollut huonosti harkittu pää-

tös, joka vaarantaa kansalaisten ja palohenkilöstön turvallisuuden.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin palomiesten eläkejärjestelmän saattamiseksi mitä pikimmin lainsäädäntöteitse oikeudenmukaiseksi ja palomiesten työn erityisolosuhteet huomioon ottavaksi eläkeiän alentamisen sekä muiden perusteluissa esittämieni näkökohtien osalta.

Helsingissä 16 päivänä lokakuuta 2001

Matti Vähänäkki /sd
Reijo Laitinen /sd
Kari Urpilainen /sd
Jouko Skinnari /sd

Erkki Kanerva /sd
Pirkko Peltomo /sd
Risto Kuisma /rem